

Actieplan Mest en Mineralen LTO Nederland – najaar 2008

Achtergrond

In 2008 wordt de discussie over de invulling van het Vierde Actieprogramma Nitraatrichtlijn voor de periode 2010-2013 op vele plaatsen gevoerd. LTO Nederland wil met dit actieplan de belangrijkste kaders en activiteiten benoemen die bijdragen aan een duurzame ontwikkeling van milieu en agrarische bedrijfsvoering.

Uitgangspunten

Op het vlak van water en milieu hanteert LTO Nederland de volgende uitgangspunten:

- Verbetering waterkwaliteit gaat hand in hand met beter mineralenmanagement én het verhogen van economisch rendement.
- Verwerking van drijfmest tot producten met een landbouwkundig hogere toegevoegde waarde in combinatie met een lagere milieubelasting.
- Creëren meer duurzame (mineralen)kringlopen door doelstellingen op gebied van klimaat, biodiversiteit, energie, bodem en water te koppelen.
- Mineralengift en -soort afstemmen op wat de plant op welk moment kan gebruiken.

Actiepunten

In het onderstaande zijn de 10 punten geformuleerd die volgens LTO Nederland centraal zouden moeten staan:

1. Geef ruimte voor systeeminnovaties in de plantaardige teelten: stimuleren precisielandbouw en teelt uit de grond.
2. Schaf onderscheid dierlijke mest en kunstmest af: stel het mineralengebruik afhankelijk van de werking van de aangevoerde mestsoort.
3. Handhaaf de stikstof gebruiksnorm: geef sectoren de tijd met oplossingen te komen.
4. Verklein areaal kwetsbare zones: benoem klei en veen niet langer als kwetsbaar gebied.
5. Biedt mogelijkheden voor mineralen management op bedrijfsniveau: voer systeem flexibele gebruiksnormen in.
6. Stel bodemvruchtbaarheid centraal: fosfaat gebruiksnormen toesnijden op bedrijf en gewas.
7. Stimuleer het gebruik van bodemverbeterers: jaarrond uitrijden op alle grondsoorten voor champost, vaste stromest, schuimaarde en dikke fractie verwerkte mest en een 50% P vrijstelling voor deze producten.
8. Voer geen onnodige middelvoorschriften in: schaf de verplichte bemestingsvrije zones af.
9. Bevorder geen handel in lucht: organiseer dat dierrechten niet langer nodig zijn bij volledige mestverwerking.
10. Creëren meer mest opslag is basis juiste aanwending: betrokken overheden en ondernemers realiseren 2000 nieuwe mestopslagen.

Toelichting actiepunten

Systeeminnovaties

De agrarische sector is volop in beweging. Zelfstandig, in de agro-keten of met de overheid wordt gewerkt aan systeeminnovaties en technologische oplossingen om de milieubelasting te verlagen en het bedrijfsrendement te verhogen. Prominente ontwikkelingen zijn de grootschalige opkomst van de precisielandbouw en de 'teelt uit de grond' voor bepaalde gewassen. De sector heeft echter tijd, draagvlak en vertrouwen nodig om dergelijke systemen operationeel te maken en in te passen in de bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld bij precisielandbouw waarbij de relatie tussen mineralengift, vochtvoorziening, aanwezige biomassa, weersomstandigheden, stand van het gewas en mineralen in de bodem omgezet moet worden in een specifiek bemestingsadvies voor de ondernemer op een bepaald perceel. De ontwikkelingen gaan snel, maar gun de sector de tijd om in het Vierde en Vijfde Actieprogramma Nitraatrichtlijn (2010-2017) hiermee aan de slag te gaan.

Dierlijke mest en kunstmest

Het onderscheid tussen dierlijke mest en kunstmest vanuit de Nitraatrichtlijn dient te worden opgeheven. Op de middellange termijn kan dit door de Nitraatrichtlijn in te trekken, dit is reeds onderwerp van Europese discussie. Voor de korte termijn zijn er twee sporen die het onderscheid tussen dierlijke mest en kunstmest (deels) kunnen opheffen zonder negatieve gevolgen voor het milieu.

Ten eerste zouden bepaalde producten uit verwerkte dierlijke mest (met een gunstige stikstof/fosfaat verhouding en een hoge stikstof werking) aangemerkt moeten worden als kunstmest. Hiertoe zal het landbouwbedrijfsleven met de overheid een experimenteer-pilot opstarten voor een beperkt aantal initiatieven op een beperkt areaal. Het kan dus enkele jaren duren voordat deze pilot opgeschaald kan worden.

Daarom is als tweede spoor een alternatieve derogatie nodig. Om te beginnen dienen alle mestsoorten (dus staldieren en graasdieren) onder de derogatie te vallen. Verder dienen aanvullende pakketten binnen de derogatie gebracht te worden waarbij producten uit be- en verwerkte mest (met een hogere landbouwkundige werking en een lagere milieubelasting als onbewerkte drijfmest) een hogere derogatie krijgen. Het is vervolgens een ondernemerskeuze te kiezen voor de 'basis derogatie' of te investeren in mestbe- of verwerking en een 'derogatie plus' te verdienen.

Stikstof gebruiksnormen

Bij ondernemers in de plantaardige sectoren is geen ruimte voor aanscherping van de stikstof gebruiksnormen: kwaliteit en opbrengst van de producten komen nu al in het geding, kortom de rek is eruit. Ook is een verdere aanscherping van gebruiksnormen of werkingscoëfficiënten geen garantie voor een verbetering van de milieukwaliteit. Het is beter de sector tijd en ruimte te geven om zelf met oplossingen te komen.

In een aantal teelten en in een aantal gebieden zijn de gebruiksnormen ontoereikend om de gewenste opbrengst en kwaliteit van producten te realiseren terwijl de milieubelasting onder de norm ligt. Dit is bijvoorbeeld het geval in de akkerbouw op klei in bijvoorbeeld Zeeland, Flevoland en Noord-Nederland.

Kwetsbare zones

Op klei en veengronden voldoen ondernemers ruimschoots aan de 50 mg nitraatnorm voor het bovenste grondwater. Voor aanscherping van beleid in de vorm van lagere gebruiksnormen is in deze gebieden volstrekt geen noodzaak. LTO Nederland zal op zeer korte termijn een onderzoek starten naar de juridische mogelijkheden om de aanwijzing als kwetsbare zones voor klei en veen op te heffen. Ook vanuit de Tweede Kamer zou deze aanwijzing ter discussie gesteld moeten worden. De argumentatie van nationale en Europese overheid dat de kwetsbare zones niet slechts dienen ter bescherming van het grondwater maar ook om eutrofiëring van het oppervlaktewater tegen te gaan is in beginsel juist. Feit is echter dat de bronnen van eutrofiëring van het oppervlaktewater nog volstrekt onhelder zijn (naast de landbouwbijdrage, lijkt, afhankelijk per gebied, de bijdrage vanuit bijvoorbeeld rivieren uit het buitenland, natuurgebieden, vogels, waterbodembodem en kwel erg groot te zijn). Daarnaast is het zeer de vraag of het aanscherpen of verhogen van gebruiksnormen op klei en veen een substantieel effect heeft op de eutrofiëring voor het deel dat de agrarische sector veroorzaakt. LTO pleit voor nader onderzoek naar enerzijds de

bijdrage van de landbouw en anderzijds naar de meest passende maatregelen voor de landbouw indien deze een wezenlijke invloed heeft. Deze maatregelen kunnen in de toekomst worden toegepast als codes van goede landbouw praktijk, zonder dat er kwetsbare zones of starre gebruiksnormen achter liggen.

Mineralenmanagement

In een aantal gevallen voldoen de huidige gebruiksnormen niet aan de noodzakelijke gewasbehoefte. Een groot aantal indicatoren, zoals opbrengstniveau, kwaliteit producten, weersomstandigheden en bodemkenmerken, bepalen deze gewasbehoefte.

Ondernemers die aantonen geen negatieve milieu-effecten te veroorzaken vanwege hun mineralengebruik zouden meer gebruiksruijme moeten krijgen, mits ze aannemelijk kunnen maken dit nodig te hebben.

Daarom zou het Vierde Actieprogramma aan ondernemers de mogelijkheden moeten bieden om vrijwillig te kiezen voor een systeem van flexibele gebruiksnormen. Keuze voor een dergelijk systeem houdt vanzelfsprekend wel in dat ondernemers hun keuzes voor inzet van mineralen moeten kunnen verantwoorden.

Bodemvruchtbaarheid

Bodemvruchtbaarheid is de basis voor bedrijfsrendement en gewasopbrengst. De toekomstige fosfaat gebruiksnormen brengen behoud van bodemvruchtbaarheid en organische stofvoorziening in gevaar. Naast de basis voor gewasopbrengst is de bodem ook een bepalende factor in het tegengaan van klimaatverandering. Hiertoe dienen de kringlopen in de bodem op het gebied van stikstof, fosfaat en koolstof geoptimaliseerd te worden. Door het voorgestelde mineralenbeleid worden deze koppelingen uit het oog verloren. Daarnaast biedt een generieke korting van de fosfaat gebruiksnormen naar 60 kg (bouwland) en 90 kg (grasland) in 2015 geen bewezen en/of wezenlijke bijdrage aan de brede milieudoelstellingen op het gebied van water.

De systematiek van de fosfaat gebruiksnormen dient daarom niet in via een generiek korting te worden ingevuld, maar via een systeem dat recht doet de onttrekking van fosfaat door het gewas en het op peil houden van de bodemvruchtbaarheid. Hiertoe is voor grasland een 'balanssystematiek' noodzakelijk, deze is reeds in ontwikkeling bij onderzoek en bedrijfsleven.

Bodemverbeteraars

De afgelopen decennia stonden vooral de chemische parameters van de bodem centraal in het beleid; de fysische en biologische parameters zijn uit het oog verloren. Ondernemers weten echter dat bijvoorbeeld vochtvasthoudend vermogen, minder inzet van gewasbeschermingsmiddelen, goede berijdbaarheid, stikstofleverend vermogen en behoud van bodembiodiversiteit afhangen van de brede bodemkwaliteit. Om deze op peil te houden zijn bodemverbeteraars noodzakelijk. LTO stelt daarom voor dat een jaarrond toepassing op alle grondsoorten van bodemverbeteraars (met een gunstige N/P verhouding) wordt toegestaan. Het gaat hierbij o.a. om producten als champost, vaste fracties uit mestbe- en verwerking, vaste stromest en schuimaarde. Tevens dient de fosfaataanvoer via deze producten voor 50% vrijgesteld te worden.

Middelvoorschriften

Middelvoorschriften die geen of slechts een zeer beperkte bijdrage leveren aan de verbetering van de waterkwaliteit en die de bedrijfsvoering ernstig belemmeren dienen te worden afgeschaft dan wel aangepast. Meest duidelijk zijn de verplicht en van bovenaf aangewezen bemestingsvrije zones. Waarom is dit nodig als er tal van regionale initiatieven bestaan met ondernemers, regionale landbouworganisaties, provincies en waterschappen waarbij, vrijwillig en tegen een passende vergoeding, akkerranden worden aangelegd.

Ook tal van andere middelvoorschriften zouden opnieuw tegen het licht gehouden moeten worden, het gaat o.a. om: vanggewas na korrelmaïs, vanggewas na maïs met volgteelten van bollen of bomen, emissiearm aanwenden van bepaalde meststoffen op bepaalde teelten en grondsoorten en de inzaai- en onderwerkdatum van groenbemesters op klei.

Dierrechten

De handel in lucht dient gestaakt te worden voor ondernemers die op een veel effectieve wijze de duurzaamheidslag maken. Met andere woorden: ondernemers die investeren in mestverwerking en al hun eindproducten afzetten buiten de Nederlandse markt voor ombewerkte mest zouden

vrijgesteld moeten worden van het hebben van dierrechten of van het kopen van dierrechten bij uitbreiding. Op deze wijze wordt het kapitaal in echte milieuwinst gestoken.

Mestopslag

Meer mestopslag is de sleutel tot een efficiëntere aanwending van de beschikbare mineralen en heeft tevens vele positieve neveneffecten. Zoals bekend wordt de uitrijperiode voor dierlijke mest op klei bouwland t/m 2009 nog verder beperkt, de aanwendperiode wordt dus korter waardoor er meer opslag in de ontvangstgebieden nodig is. Alleen dan is het logistiek mogelijk de mest gedurende een korte periode aan te wenden. Daarnaast zullen er in de toekomst vele 'mest op maat' producten geproduceerd worden (bepaalde producten uit dierlijke mest, bijzonder geschikt voor bepaalde teelten in bepaalde regio's), ook hiervoor is afzonderlijke opslag nodig. Tot slot betekent meer opslag en dus mogelijkheid tot gebruik een reductie van het kunstmestgebruik. Het klimaatconvenant Schoon en Zuinig geeft dit als 1 van de speerpunten.

Belangrijkste knelpunt bij meer mestopslag is de vergunningverlening. De landelijke overheid dient hierover met de verantwoordelijke overheden (gemeentes en provincies) in gesprek te gaan en tot oplossingen te komen. Resultaat moet zijn minimaal 2000 extra mestopslagen.